
NIKO ŽUPANIČ V ETNOGRAFSKEM MUZEJU V BEOGRADU

Vesna Bižić Omčikus

273

IZVLEČEK

V članku so predstavljeni dokumenti, ki jih hrani arhiv Etnografskega muzeja v Beogradu in pričajo o delu Nika Županiča kot kustosa na antropološko-paleontološkem oddelku omenjenega muzeja v letih 1914–1920 ter o njegovih kasnejših prizadevanjih za prodobitev antropoloških meril za delovanje Etnografskega inštitut, ki je bil leta 1921 ustanovljen v Ljubljani.

Ključne besede: etnologija, fizična antropologija, Niko Županič, biografije, Etnografski muzej Beograd

ABSTRACT

The article presents documents from the archives of the Ethnographic Museum in Belgrade which witness to the activities of Niko Županič as curator of the museum's Anthropology and Palaeontology Department from 1914 to 1920, and to his later efforts to lay down the anthropological criteria for the operation of the Ethnographic Institute, which was established in Ljubljana in 1921.

Key words: ethnology, physical anthropology, Niko Županič, biographies, Belgrade Ethnographic Museum

Etnografski oddelek je bil izločen iz Narodnega muzeja v Beogradu leta 1901 s preselitvijo v ločeno stavbo, ko je bil dr. Sima Trojanović imenovan za njegovega prvega varuha.¹ Do dvajsetih let 20. stoletja je bil Etnografski muzej v Beogradu edini etnografski muzej v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev oziroma v Kraljevini Jugoslaviji. Sima Trojanović je ostal upravnik do leta 1921.

Sima Trojanović, po izobrazbi prirodoslovec, je v okviru svojega specialističnega študija iz muzeologije obiskoval tudi predavanja iz fizične antropologije, ki jo je študiral tudi Niko Županič. Nekatere predmete sta poslušala pri istih profesorjih in predavateljih. To je bil verjetno najmočnejši razlog, zaradi

¹ Vesna Bižić Omčikus, Dr Sima Trojanović – život i rad, Na početku, Dr Sima Trojanović, Istraživač, naučnik i prvi čuvar Etnografskog muzeja, Beograd 2002, 7–83 (cirilica).

Kolektiv Etnografskega muzeja v Beogradu junija 1921. Od leve proti desni: Emilo Cvetić, Nikola Zega, dr. Sima Trojanović, Borivoje Drobniaković, dr. Niko Županić in Milena Lapčević.

katerega je dr. Niko Županić eno obdobje svojega življenja in dela preživel v Etnografskem muzeju v Beogradu. Ker je imel posluh za potrebo vključevanja (fizične) antropologije v delo Etnografskega muzeja, je Sima Trojanović svojemu kolegu omogočil začetek tega znanstvenega področja v muzeju.

Danes je v Arhivu Etnografskega muzeja v Beogradu pod številko 117/I shranjen dokument, napisan v srbskem jeziku v cirilici, ki ga je podpisal dr. Niko Županić in nosi naslov ***Delo na antropološko-paleontološkem oddelku Etnografskega muzeja 1914–1920.***

V dokumentu je dobesedno napisano:

“S sklepom Ministrstva za prosveto z dne 30. julija 1913 (pod št. 11147) je bil podpisani imenovan za kustosa Etnografskega muzeja s posebno nalogo, da se posveti 'v prvi vrsti merjenju živega in neživega materiala prejšnjih in sedanjih prebivalcev srbske države in tistih območij, v katerih živi naš narod'. Ker novo poslopje z oddelki, namenjenimi mojemu delu, ni bilo sezidano, sem po ukazu tedanjega ministra za prosveto z dne 4. dec. 1907 ostal v Narodnem (zgodovinsko-umetniškem) muzeju, novo dolžnost pa sem prevzel šele 6. maja 1914 (N. M. št. 233).

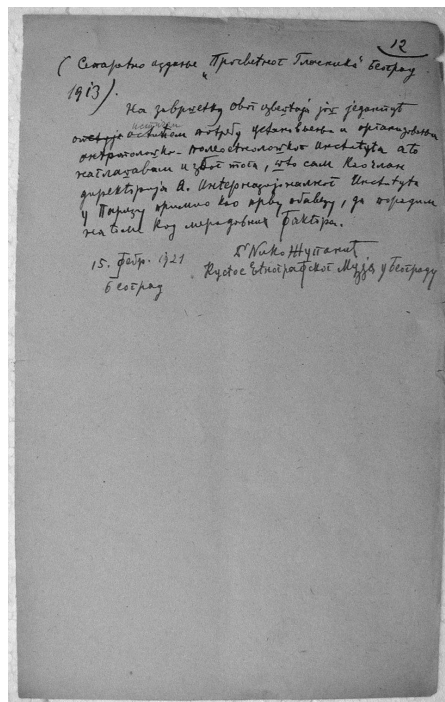
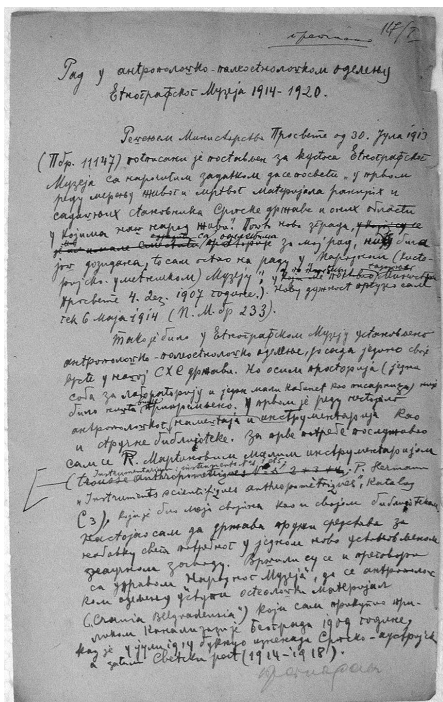
Tako je bil v Etnografskem muzeju ustanovljen antropološko-paleontološki oddelek, edini takšne vrste doslej v naši državi SHS. Vendar pa razen prostorov (ena soba za laboratorij in en manjši kabinet kot pisarna) ni bilo pripravljeno nič

drugega. V prvi vrsti so bili na voljo antropološki inštrumentarij, pohištvo in strokovna knjižnica. Za prve potrebe sem uporabljal R. Martinov mali inštrumentarij [Instrumentarium: instruments N° 1 et 5, P. Herman "Instruments scientifiques antropométriques", Katalog C³], ki je bil moja last kot tudi last knjižnice. Trudil sem se pridobiti sredstva od države za nabavo vsega, kar človek potrebuje v neki na novo ustanovljeni znanstveni ustanovi. Opravili smo razgovore tudi z upravo Narodnega muzeja, da bi ta antropološkemu oddelku odstopil osteološki material ("Crania Belgradensia"), ki sem ga zbral ob polaganju kanalizacije v Beograda leta 1909, ko je julija 1914 nenadoma izbruhnila srbsko-avstrijska in nato še svetovna vojna (1914–1918).

Neposredno pred vojno sem obdeloval antropološki in etnografski material, 275
ki sem ga zbral leta 1912 v Grčiji in en del objavil pod naslovom: "Hrvati kod Atine", Prilozi antropologiji i istorijskoj etnologiji Atike, z 11 slikami in 7 polami besedila (Posebna izdaja "Starinara" N. R. letnik VI, str. 95–152, Beograd 1914).

Že na začetku vojne sem moral zapustiti Beograd, toda na žalost nisem mogel s seboj vzeti svoje knjižnice in zasebnega arhiva, temveč sem vse skupaj pustil na oddelku za antropologijo; do neke mere sem upal, da bo sovražnik spoštoval znanstvene ustanove in predmete v primeru, da bi Beograd morda padel pod njegovo oblast. Vendar sem se uštel, saj sem se v začetku leta 1920 spet vrnil v službo v Beograd in svoje knjižnice nisem našel, od rokopisov znanstvene vsebine pa je ostal samo določen del. "Crania Belgradensia" je bila uničena že ob prvem bombardiranju Beograda 1914. leta, tedaj, ko je bila v Narodnem muzeju uničena "Miloševa" in "Vukova" soba kot tudi predzgodovinski skeleti iz Vinče (eden iz neolitskega, drugi pa iz La Tène obdobja). Tako je bilo znova treba položiti temelje antropološko-paleontološkemu inštitutu v Beogradu ter v državi SHS nasploh. Naša država je menda edina država v Evropi, ki nima ne univerzitetne katedre za antropologijo ne antropološkega inštituta. Majhna Portugalska ima dva, Poljska pa na vsaki univerzi katedro za antropologijo, da o Belgiji ne govorimo ali o Ameriki, kjer posebej skrbno gojijo znanost o človeških rasah in antropogenijo. To še zlasti poudarjam, ker sem ob mednarodnem antropološkem kongresu v Parizu (sept. 1920) prevzel dolžnost, da pri merodajnih dejavnikih energično poskrbim za ustanovitev državnega antropološkega inštituta za raziskovanje porekla in rasnih značilnosti Srbov, Hrvatov in Slovencev ter njihovih sosedov tudi v državi SHS.

Med vojno je zamrlo antropološko delo v Etnografskem muzeju, s katerim so po uvedbi okupacije s strani sovražnikov od 1915–1918 razpolagali Nemci, nato pa Avstrijci. Podpisanega je Vojaško ministrstvo ob koncu julija 1914 poslalo na službovanje v Vojaško cenzuro v Nišu, v začetku decembra istega leta po slavni srbski zmagi na Rudniku in Kosmaju pa je bil razrešen te dolžnosti, da bi se lahko čim bolj intenzivno posvetil nacionalnemu delu v zvezi z osvoboditvijo in združevanjem Srbov, Hrvatov in Slovencev iz Avstro-ogrske monarhije. Kot predstavnik Slovencev v Jugoslovenskem odboru v Londonu je občasno bival v Atenah (dec. 1914), Rimu (začetek 1915.), Parizu (maj 1915), Londonu (1915 do konca 1918) in pol leta v Združenih državah Amerike (Cleveland-Ohio). Nato ga

Prva in zadnja stran Županičevega poročila o delu antropološko-paleontološkega oddelka Etnografskega muzeja v Beogradu 1914–1920 (dokumentacija Etnografskega muzeja v Beogradu).

je vlada SHS (v začetku leta 1919) poklicala na Mirovno konferenco v Pariz kot tehničnega delegata v Etnografski sekciji. Tu je vodil delo v podsekciji za določitev nemško-slovenske meje (člani: dr. Slavič, dr. Kovačič, J. Lakatoš, dr. Erlih-Poštenjaković).

Ker so zavezniško politiko pri rušenju starih in ustanavljanju novih držav v glavnem vodili zgledi nacionalitete (???), so si etnografi s strani političnih velikašev pridobili spoštovanje in so kot nikoli doslej imeli najboljšo priložnost, da etnografsko znanje uporabijo v korist domovine. Poleg velikega števila del in člankov je podpisani med vojno objavil:

1. "Словения", mapa slovenskih dežel. Izdaja za Rusijo, Beograd 1915,
2. "O Slovencima", Sa uvodom od Ivana Meštrovića. (Tiskarna Hrvatski Svijet, 4 izdaja). New York 1915.
3. "The strategical significance of Serbia" (prvič natisnjeno v reviji *The XIX Century*, nov. 1914). London 1915.
4. "*Pro patria mea Slovenia*" (časopis *Zveno*). Petrograd 1915. "The slovenian lands" (v "*The Southern – Slav library II*"). London 1915.
5. *Map of Yugoslav territory* (Jugoslovanska zemlja, scale 1: 1.500.000). London 1915.
6. "*Slovenija vstani!*" (Govor 28. IV. 1915 Cleveland v Ameriki) Cleveland 1916.

7. "Kosovo" (Zabavnik). Krf 1917.

8. "Znameniti Jugoslovani" Franc vitez Miklošič; Zabavnik, Krf 1918.

9. *Jugosloveni behu jedno i biće opet jedno* (odlomek iz Londonskega govora: *Serbia virtute domina gentium*, 11. VIII. 1917) Bizerta (Afrika) 1917.

10. *Genealogical tables of Serbian kings* (South Slav Monuments I: "Serbian orthodox church"). London 1918.

11. "*Ave Illyria*" (Préface de Jean-André Mercier. Avec 2 cartes et 13 planches hors texte. Societé générale d'imprimerie et edition Levé). Pariz 1919.

12. "*Aperçue générale de la littérature Yougoslave*". Avec 1 carte et 2 planches hors texte, (Société d'editions Levé). Pariz 1919.

13. "*Le sang et la race Yougoslaves*". Avec 1 carte et 6 planches hors texte. Pariz 1919. – "*La Carinthie*". (La question du Prekmurje, de la Styrie et de la Carinthie, étudiée par M. Brezigar, L. Erlich, I. Žolger, N. Županič). Pariz 1919.

To so bila moja poljudno-znanstvena in politična dela med svetovno vojno. Kadar mi je to dopuščala naložena uradna dolžnost, pa sem se kar precej ukvarjal tudi z znanostjo, da ne bi pozabil na že pridobljeno znanje. Napisal sem razpravo: "*Les premiers habitants des pays Yougoslaves*". *Ethnographique paleolithique et néolithique*, XXX année N°. r2. Pariz 1919. Po povratku v domovino v začetku leta 1920 je Jugoslovanska akademija v Zagrebu na seji 16. junija 1920 sprejela mojo drugo večjo razpravo "*Etnogeneza Jugoslovena*", ki je bila že natisnjena v 222. knjigi Rada Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti, Zagreb 1920. To delo obravnava poglobljene poteze rasne zgodovine in analizo Srbov, Hrvatov, Slovencev in Bolgarov od najstarejših časov do danes.

Kot sem že povedal, sem pri povratku v Beograd našel opustošen antropološki zavod v prostorih Etnografskega muzeja. Največji del strokove knjižnice je izginil, tisto, kar je ostalo od brošur in rokopisov, pa je bilo vse razmetano in postavljeno na tla. Obžalovanja vredno je, da je izginila korespondenca z znanimi avtoritetami s področja antropologije in predzgodovine, kot so bili Johannes Ranke, Alfred von Schliz, Augustin Heisboch, Talko Hryniewicz, Felix von Luschan, J. Kollmann R. C. Najprej je bilo treba borne ostanke knjižnice in zasebnega arhiva pregledati list za listom, urediti in zlagoma pospraviti oddelek, da bi delo lahko normalno potekalo, oddelek pa služil svojemu namenu. Najpomembnejša dela za strokovno knjižnico je podpisani sam preskrbel in to najpogosteje iz lastnih sredstev. Gospod upravnik muzeja mi je bil vedno v pomoč, vendar pa sredstva, ki jih ponuja državni proračun, niti slučajno ne morejo zadovoljiti potreb oddelka, še zlasti zdaj, ko se ponovno oblikuje. Samo majhna pisarna je dobila svoje pohištvo; na laboratorij je treba še počakati, da bi ta lahko ustrezal potrebam fizio-antropoloških raziskav.

Pršlo je tudi do skromnih začetkov na področju kraniološke zbirke antropološkega oddelka, in sicer z darili g. upravnika dr. Sima Trojanovića i g. Nikola Zege, uslužbenca Etnografskega muzeja. Prvi darovalec je dal eno rimsko (R1) in eno srbsko lobanjo (SPS1) iz poznejšega srednjega veka, drugi pa prav tako eno starosrbsko (SPS 2) iz nekega verjetno bogomilskega groba v Srbiji; ta je

bila namreč odkopana (18. IV. 1904) pod Budišinem Mramorjem v vasi Budišić, 200 m daleč od Drine. Kamen ni vseboval zapisa, okrašen pa je bil z elementi grozdov, ki visijo s spiralno zavite trte. Na teh lobanjah smo za zdaj zbrali le nekatere poglavitne antropometrične podatke, in sicer s pomočjo piplonskega (???) šestila (*Compas d'épaisseur*): največjo dolžino (ND), največjo širino (NŠ), razmak kotov spodnje čeljusti (RUDV), razmak loka ličnic – arcus zygomaticus (RIL), medtem ko smo najmanjšo širino čela (NŠČ) ter širino nosne odprtine – aperturæ pyriformis (ŠN) in višino nosu od suturæ nosofrontalis do sredine spodnjega roba aperturæ pyriformes (VN) merili s tako imenovanim *Compas glissière*.

278 Lobanjo SPS2 (brez spodnje čeljusti) je odkril g. arhimandrit Miron na dvorišču Gročanske cerkve ob neki dozidavi leta 1910 in jo podaril g. dr. Simi Trojanoviću. V ceveh lobanje so našli srebrni denar kneza Lazarja (1371–1389) z zapisom v srbsčini. Anatomske mere: ND = 184 mm, NŠ = 135 mm, RIL = 131 mm, NŠČ = 105 mm, VN = 54 mm, ŠN (apertura pyriformis) = 29 mm.

Index cranii = 73 x 37

index nosi = 53 x 7

Ta oseba iz XIV. stoletja, doma s Kosovega polja (Î), je umrla v zreli dobi (v starosti kakšnih 40 let). Sutura coronalis je dobro opazna, medtem ko je sutura frontalis povsem zaraščena, tako da ni sledov o šivih. Oseba je bila dolihokefalna in je imela ravno teme. Za nos je značilna chamaerhinia – indeks 13x7) -, gre za obliko, ki je v povprečju ni najti med arijskimi narodi, temveč gre bolj za izjemo. Takšen indeks nosu je značilen npr. pri etničnem križanju med Egipčani in Nubijci (52x0), pri Weddih na Ceylonu (>52x5), Tamilih (53x7) in zahodnih Afričanin (>+ + 56x0).

Lobanja SPS2 (s spodnjo čeljustjo) po vsej verjetnosti spada v poznejši srednji vek. Oseba (?) je umrla v starosti okrog dvajsetih let, vsekakor pa pred dopolnjenim tridesetim letom. Njegovi suturæ coronalis in suturæ sapittalis sta odprti, medtem ko je sutura frontalis gotovo že zaraščena in je komajda razpoznavna. Anatomske mere: ND = 152 mm, NŠ = 136 mm, RIK = 145 mm, NŠČ = 111 mm, VN = 56 mm, SN = 25 mm (apertura pyriformis).

Index cranii: 74x72

index nosi: 44x6

Oblika možganskega dna je bila stegnjena in na zgornji meji dolihokefalije. Lobanja je bila visoka in usločena v sagitalni smeri. Tubua frontalia in arcus superciliares sta bila dobro razvita, tako da je zaradi tega med njima na čelu nastala vdolbina. Indeks nosu pomeni, da je za lastnika lobanje značilna leptoprazopija, kar pomeni, da je imel ozek nos, kot npr. današnji prebivalci Elzasa (*Index* 45xi) in Badena (*Index* 45x8).

Rimsko lobanjo R1 (brez spodnje čeljusti) so našli v globini ulice pri kavarni Majdan v Beogradu. Pod truplom je ležal bakreni denar rimskega cesarja Julijana II Avroctata (361–363 po Kristusu), pod truplom pa je bil običajen lamantin. Tu je bila torej po vsej verjetnosti pokopana neka meščanka iz mesta Singidunuma iz

okoli polovice IV. stoletja po Kristusu, v tistem času, ko je v Panoniji, t.j. v severnem delu naše države SHS vladal cesar C. Mammertinus, ki je dejal: *Pannonia virtute domina glutium*. Najverjetneje gre za mlajšo žensko, morda pod tridesetim letom starosti. *Sutura frontalis* ni več prepoznavna, medtem ko so šivi *Suturæ coronalis* in *Suturæ sagittalis* še povsem dobro opazni. Lobanja je majhna, srednje visoka, z gladkim in rahlo nagnjenim čelom ter sorazmerno velikima bolj ali manj zaokroženima očesnima votlinama.

Anatomske mere: ND = 72 mm, NŠ = 132, NŠČ=17, RIL = 124 mm, VN (*Sutura nosofrontalis* – sredina spodnjega roba *aperturæ pyriiformis*) = 20 mm.

Index cranii = 76x74

Glavna oblika možganske lobanje je mezokefalna, medtem ko je nos zelo ozek, leptorin (index: 40x4), z navzdol zapognjenim hrbtom, tako da je videti kot arijski nos. Tako ozke nosove imajo danes npr. Grki (Index: 40x3?, medtem ko je nosni indeks pri frizijskih ženskah znatno večji, t.j. po obliki širši (indeks: 42x6,?).

Na vsak način ta lobanja predstavlja žensko osebo gracilne telesne postave, kot jih običajno srečujemo v krajih okrog bazena Sredozemskega morja.

*

Podpisani namerava vztrajati pri tem, da se antropološki institut čim prej in čim bolje uredi, tako da bo vse urejeno in pripravljeno, predno se začno raziskave fizičnega značaja Srbov, Hrvatov, Slovencev in njihovih sosedov. Zato je treba nabaviti popoln antropološki inštrumentarij kot tudi pohištvo, ki pripada k inštrumentariju. To je dolžna storiti država oziroma Ministrstvo za prosveto, ki ima na razpolago sredstva. Šele tedaj bomo lahko pristopili k antropološkemu (kefalometričnemu) opisu in znanstvenim raziskavam vseh predelov naše države SHS. Drugače bomo čakali z začetkom tega dela, dokler Mednarodni antropološki inštitut v Parizu sporazumno ne izdela navodil in metod, po katerih bodo antropološki zavodi zavezniških držav, zastopanih v Parizu, opravili antropološke raziskave v svojih državah. Na ta način bo omogočena in olajšana primerjava fizičnih lastnosti ras in plemen, to pa za znanost pomeni delčke novih rezultatov.

Septembra 1920 je bil v Parizu mednarodni kongres zavezniških antropologov (*Réunion préparatoire pour la fondation de l'Institut International d'Antropologie, tenue à l'Ecole d'Antropologie de Paris du 9 au 14 septembre 1920*), na katerega so povabili podpisanega, da zastopa našo državo. Na prvi slavnostni odprti seji je imel podpisani čast, da v imenu gospoda prosvetnega ministra prebere ta pozdravni govor:

'Messieurs,

Je suis heureux que M.le Ministre de l'Instruction publique du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes m'ait désigné pour assister, en qualité de représentant officiel de mon pays, à la Réunion préparatoire pour la fondation d'un Institut international d'antropologie. Très touché de cet honneur, je salue en son nom et au nom de mes collègues messieurs les membres de la réunion.

Les anthropologistes de mon pays promettent leur concours absolu, et forment les vœux les plus sincères pour que l'oeuvre entreprise par nos grands amis et alliés français soit couronnée d'au plein succès. Ils mèneront à bonne fin l'immense tâche qu'ils se sont proposée et pour laquelle ils nous ont réunis; ils seront en cela les signes viaciples de leur illustre prévecesseur Broca.

Puisse l'Institut que nous allons crier, profiter, non pas senlement à notre noble science, mais aussi au développement des liens entre les peuples, à leur connaissance et à leur estime réciproque!"

280 Člani kongresa so se razdelili v več sekcij, ki so delale vsaka zase ter se od časa do časa sestajale na plenarnih zasedanjih: 1. Morfološka sekcija ("Antropologie morfologique et fonctionnelle"); 2. Sekcija za predzgodovinsko antropologijo in komparativno etnologijo; 3. Sekcija za etnologijo in etnogenijo ("Ethnologie, ethnogenie y compris les croisements ethniques"); 4. Psiho-sociološka sekcija ("Psycho-sociologie et ethnologie Comparée. Religions et folklore. Criminologie et engenique").

Na zadnji seji kongresa niso bili sprejeti nikakršni dokončni, temveč zgolj začasni sklepi in pravila; tako je bil na naslednjem kongresu v Liegeu (spomladi 1921) ustanovljen le začasen direktorij inštituta ("Conseil de Direction provisoire de l'Institut International d'Antropologie") s sedežem v Parizu, ki mu je predsedoval princ R. Bonaparte. Podpisanega so ob tej priložnosti izbrali za člana tega direktorija.

Kot rečeno, antropološki laboratorij je treba opremiti s kompletnim inštrumentarijem in pripadajočim pohištvo ter šele nato začeti s sistematičnimi in na široko zastavljenimi znanstvenimi raziskavami rasnih elementov današnjega prebivalstva naše SHS monarhije kot tudi v prejšnjih stoletjih predzgodovinskih obdobj. Kljub vsemu pa smo delali tudi s pomočjo majhnega inštrumentarija za preučevanje živega gradiva na terenu. V soglasju z Ministrstvom za prosveto (U.br. 396 od 1. marca 1920) ter z dovoljenjem Vojaškega ministrstva in mornarice je podpisani maja in junija 1920 proučeval morfološke in kompleksne lastnosti Bolgarov in Turkov, zajetih v svetovni vojni, ki so živeli v internaciji v spodnjem delu beograjske trdnjave. Na ta način se je nekoliko povečal material, zbran leta 1913, ko so na istem mestu na podlagi sodobne somatometrične in kefalometrične tehnike preučevali več kot tisoč ujetih Jugoslovanov iz Severne Trakije (Bolgarije) ter okrog 50 Turkov iz Anatolije. Od tega zbranega gradiva je bil objavljen samo manjši del, namreč rasne lastnosti Bolgarov iz Dobridže pod naslovom Pontski Bolgari (Posebna izdaja Prosvetnega Glasnika, Beograd 1913).

Ob koncu tega poročila bi rad še enkrat poudaril potrebo po ustanovitvi in organiziranju antropološko-paleontološkega inštituta, kar posebej poudarjam tudi zato, ker sem kot član direktorija A. Mednarodnega inštituta v Parizu kot svojo prvo dolžnost prevzel skrb za ureditev tega vprašanja pri merodajnih dejavnikih.

15. febr. 1921
Beograd

Dr. Niko Županič
Kustos Etnografskega muzeja v Beogradu

To poročilo je svojevrstno pričevanje o delu (tako strokovnem kot znanstvenem), željah in prizadevanjih ter političnih stališčih in opredelitvi dr. Nika Županiča. Je dovolj izčrpno in obsežno, zato ne zahteva nikakršnega dodatnega komentarja.

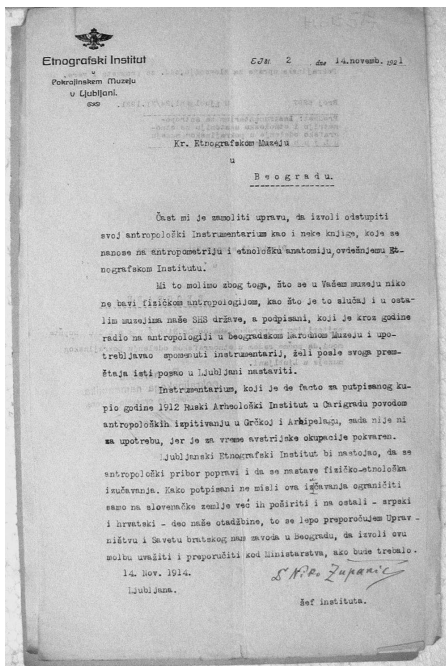
Iz arhiva Etnografskega muzeja v Beogradu

Arhiv Etnografskega muzeja v Beogradu hrani tudi korespondenco v zvezi z inštrumentarijem, s katero se je ukvarjal dr. Županič². Prvo pismo z dne 2. junija 1919. leta je podpisal varuh Narodnega muzeja Miloje M. Vasić, naslovljeno pa je bilo na upravo Etnografskega muzeja s prošnjo, *"naj izvoli ukazati, da se antropometrični instrumenti, ki jih je uporabljal g. dr. Niko Županič, od tod prenesejo v njegovo pisarno v tem muzeju"*. 281

Drugo pismo datirano 14. novembra 1921, uradni dopis Etnografskega inštituta v Narodnem muzeju v Ljubljani, naslovljeno na Etnografski muzej v Beogradu, je podpisal dr. Niko Županič, vodja inštituta. V njem je zapisal:

"Imam čast zaprositi upravo, da izvoli odstopiti svoj antropološki inštrumentarij in nekatere knjige, ki se nanašajo na antropologijo in etnološko anatomijo, tukajšnjemu Etnografskemu inštitutu."

Za to vas prosimo, ker se v Vašem muzeju nihče ne ukvarja s fizično antropologijo, kot je to primer tudi v ostalih muzejih naše države SHS, podpisani,

Uradni dopis dr. Nika Županiča iz leta 1921, naslovljen na Etnografski muzej v Beogradu s prošnjo, da le-ta odstopi svoj antropološki inštrumentarij in nekatere knjige Etnografskemu inštitutu v Ljubljani (dokumentacija Etnografskega muzeja v Beogradu).

² Arhiv Etnografskega muzeja v Beogradu, inv. št. 465, 517, 516, 513.

ki se je vrsto let ukvarjal z antropologijo v beograjskem Narodnem muzeju ter uporabljal omenjeni inštrumentarij, pa bi rad po premestitvi isto delo nadaljeval v Ljubljani.

Inštrumentarij, ki ga je *de facto* za podpisanega leta 1912 kupil Ruski arheološki inštitut v Carigradu ob antropoloških raziskavah v Grčiji in Arhipelagu, trenutno ni uporaben, saj se je pokvaril med avstrijsko okupacijo.

Ljubljanski Etnografski inštitut bi se potrudil popraviti antropološki pribor in nadaljevati fizično-etnološke raziskave. Ker podpisani teh raziskav ne misli omejiti zgolj na slovenske dežele, temveč jih razširiti tudi na ostali – srbski in hrvaški del naše domovine, se toplo priporoča Upravi in Svetu bratskega naroda v Beogradu, da izvoli to prošnjo vzeti na znanje ter jo po potrebi priporočiti ministrstvu.”

Pokrajinska uprava za Slovenijo, odd. za prosveto in vere v Ljubljani, je 24. novembra 1921 prav tako poslala dopis Direkciji etnografskega muzeja v Beogradu. Predmet dopisa je bil inštrumentarij za antropometrijo in etnološko anatomijo za Etnografski inštitut Narodnega muzeja v Ljubljani ter najtoplejše priporočilo, da dr. Niko Županič prične z delom na Etnografskem inštitutu Narodnega muzeja v Ljubljani. Dopis je podpisal s “Po naročilu namestnika, šef oddelka za prosveto in vere Shabemš”.

Skoraj istočasno s tem pismom (30. novembra 1921) je dr. Jovan Erdeljanović poslal prošnjo upravi Etnografskega muzeja v Beogradu, da odstopi svoj inštrumentarij za antropometrične meritve etnološkemu seminarju na Univerzi v Beogradu, ker je bil inštrumentarij tega seminarja med zadnjo vojno uničen.

Nato se je pojavil še dopis upravnika Etnografskega muzeja Nikola Zege (2. decembra 1921) Umetniškemu oddelku Ministrstva za prosveto, v katerem je zapisal:

“Etnografski muzej hrani inštrumentarij za antropometrične meritve, ki ga je uporabljal g. dr. Niko Županič. Med vojno je bil ta inštrumentarij močno poškodovan in manjkajo mu mnogi deli.

Etnografski inštitut v Ljubljani prosi, da se mu ta inštrumentarij skupaj z nekaterimi knjigami iz Muzejske knjižnice da v uporabo.

Etnološki seminar beograjske univerze prav tako prosi, da mu odstopijo ta inštrumentarij za vaje študentov, ker je bil njihov inštrumentarij med vojno poškodovan in uničen.

Ker po odhodu g. Županiča s tem inštrumentarijem v muzeju nihče ne dela, sem mnenja, da se omenjeni inštrumentarij lahko odstopi enemu od tu imenovanih zavodov, pač po presoji gospoda ministra.

V prilogi imam čast priložiti prošnji g. dr. Jovana Erdeljanovića, prof. beogr. univerze, in dr. N. Županiča, vodje muzeja v Ljubljani.

Ministrstvo za prosveto Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (Umetniški oddelek) je 2. decembra 1921 poslalo svoj dokončni odgovor Etnografskemu muzeju

v Beogradu. Odgovor je vseboval en sam stavek: *"Inštrumentarij, o katerem gre beseda, se odstopi Univerzi v Beogradu za potrebe njenih študentov."*

Še enkrat se je oglasil Nikola Zega z zahtevo, da se pošlje oseba, ki bo inštrumentarij sprejela in dala reverz.

O nadaljnji usodi antropološkega inštrumentarija, ki ga je uporabljal dr. Niko Županič, ni nikakršnih pisnih sledi. Ali je še pri življenju ali pa je za vedno izgubljen, ostaja neznanka in skrivnost.